

3

A kertre szolgáló régi konyhaházban aludtunk mind a hárman akkor még, egy kedves, öreg szobában, ahol minden régi időkre, a nagymama fiatalságára emlékeztetett. Ez a külön épületrész – mondták – már háromszáz éves is lehetett; vastag falú, alacsony ház, szemöldökös ablakokkal és feketült, vastag fenyőgerendákkal az alkóv mennyezetén. Balra a konyha nyílt, s a pitvarban volt egy régi tűzhely szabad kéménnyel. Milyen világosan emlékszem a mi szobánkra! Ide hordtak az utcai felső házból minden kimustrált darabot – itt állt a grószí üveges almárium a belülről kiragasztott, tüllfodros kotillionordókkal¹, régi, híres bálók emlékeivel. Itt lógtak a fakult, aranyrámás, krinolin pasztellek s az ócska, piros brokátfüggönyök egy hajdani falusi vendégszobából. Öblös hátú, nagy ágyaink voltak, amikben néha kopogott a szű; és horpadt, rézveretű, hasas fiókú szekrények meg egy keresztlábú, ormóttan tölgyfa asztal, amit megmozdítani se bírtunk. Ezt tartották legrégebb darabnak a családban.

Már akkor eltűnődtem néha ezeken, és szerettem végigképzelní, hány régi, régi asszony keze érinthette a terítók rozsdavöröstre fakult bársonyát; kik ültek a magos cifrájú székeken

¹ Táncrend. Cotillon: füzértánc, eredetileg népi páros tánc (francia). Ordo: rend (latin).

és a keshedt, vén ottománon. Ez a szoba pedig minden időben a Zimán-féle gyerekek otthona volt, és vagy húsz évvel mielőttünk Klári mama éppígy aludt itt a három testvérével, éppúgy rosszalkodtak, és ő is térdepelt kukoricán, mikor egyszer szurkot tapasztott a Marika húga varkocsa alá, mert doktorozást játsztak, és ő sokszor látta, hogy grószí piócat rak fel a beteg parasztoknak. Így régi holmik, emlékek, adomák, hogy öszszetapasztják a családot – mennyire megéreztetik, hogy csak folytatói vagyunk az előttünk élt életeknek; és mindez valami nagy biztosságot jelent: ahogy ők, mi is csak megleszünk!... Most megint az én három leányomra gondolok. Azok lába alól kihúzódott ez már; valahogy nagyon is hirtelen változott meg most a világ.

Vajon Klári mama is érzett tizennégy éves korában ilyen megzavaró, idegenszerű nyughatatlanságokat? – gondoltam akkor. – Sőt grószí is, a szigorú és komoly nagyasszony, ő is elpirult-e a halántékáig egy-egy furcsa gondolatra, és szégyellte magát néha a sötétben? Előrehajolva ültem akkor az ágyban, a vánkosaimra könyökölve, és néztem, hogy önti el a kert holdfénye kékes derengéssel az alvó szobát. Odakinn a Hajdúsarkon tizenegy órát jelzett az éjjeliőr dallamos, rezgő sípszava.

A felső házban most zongora szól, csárdást táncolnak a nagy vizitszobában, s az anyám, gyönyörű, viruló asszonyanyám ott ragyogtatja nagy, teli szépségét. Nincs is más asszony nép körülte, csak Ilka néni s a két sovány, jókedvű Reviczky unokahúg; hanem férfi vendégek, négy-öt fiatalember is minden este, és mind mamát veszi körül, és lesi, kívánja; neki beszélnek és felé fordulnak minden mozdulatukkal. Milyen kedves ő mindegyikhez erőlködés nélküli, biztos, egyszerű módján. Hisz még mindig hét vármegye híres, legszebb asszonya! De vajon eljött-e ma Széchy, akit szeret? Utánanyúl-e a kezének

békéltető, hanyag, nembánom-mozdulattal – megszokott biztos, gúnyos vagy alattomos vággyal – a zongora sarkán át, vagy az albumos asztalka felett; ahogy meglestem egyszer? És félrevonul-e vele mama a sarokdíványon izgatott, heves, haragos suttogásra fojtott szemrehányással, türelmetlen szerelemmel?... Lám, ott a felnőttek külön, előttünk titkolt, igazi élete folyik; a szerelem, ez a legfontosabb dolog, mert erről beszél mindenki felélénkítő arccal, mohón vagy kíváncsian. „Minket, gyerekeket kizárnak, és mellőznek mindenből a nagyok!” – gondoltam lázadozva, és minden átmenet nélkül a dobostorta jutott eszembe s a málnafagyalt, amit ott körülhordanak, és mi abból se kapunk. Félig gyerek voltam még és félig leány.

– Sándorka! – szóltam át hirtelen a szemközti ágy felé, csak mert tele voltam belső zavarral, és szólnom kellett valakihez.

– Sándorka, alszol?

– Nem! – hangzott váratlanul rögtön.

– Miért nem?

– Csak!

– Ne mafláskodj! Miért?

– Mikor imádkoztam este, ott, ahol ezt mondjuk: „Ott ül a mindenható Atyaúrsten jobbra felől”, hát nagyon elfáradtam a térdeplésben, leereszkedtem, és a sarkomon guggoltam. Most mindig arra kell gondolni, hogy ez az imádság érvénytelen.

– Ó, te buta! – mondtam hirtelen támadt, érthetetlen haraggal. Hogy lehet egy tizenkét éves fiú olyan ostoba!

– És nem csak ezért! – akadozott az öcsém félénken tovább. – De... szeretnék korán felébredni reggel. Mikor Zsuzsi a cipőkért jön.

– Mit akarsz?

– Magduska, ne mondd senkinek! Csabáék egy varjút fogtak ma Kallós Janival, ott van a borító alatt a színben, és annak holnap ki akarják szúrni a szemét. Én szeretném kiereszteni.

Megdöbbsentem egy kicsit, és elgondolkoztam. A Csaba mély horkolása hallatszott.

– Jól van – mondtam később –, én felkeltelek korán, és segítek neked, de te meg vigyél fel engem a szénapadlásra, ahol a titkos szobátok van!

– Milyen szobánk?

– Ne tedd magad, te sunyi! Te is tudod, hol őrzitek a kulcsát. Ott van a mama ócska zongoratókja, abban rendeztéték be a szobátokat, és oda nem akartok lányt beengedni. Csak meg ne mondjam anyának, mit csináltok ott!

– Én nem pipáztam; nekem nem is adnak.

– Ugye, ugye, most elárultad. Dohánylevelet szívtok. Csak ne legyen én ott holnap, mindent megmondok!

– Jaj, ne! Magduska! Hisz én beengedlek.

– Hohó, nem addig a’! – ordított fel Csaba egy emberevő üvöltésével. – Áruló, cudarok, zsványok. Te lány! Te kíváncsi liba, szégyelld magad!

Nem ijedtem meg tőle. Kitért belőlem a rejtező feszültség: perc alatt végig elborított a düh forrósága.

– Csak neked álljon feljebb, te himpellér! Hallgatódzó, alvást tettető! Te híres gavallér; majd áthívom Kallós Ágneszt, nézze, hogy páholják az úrfit!

– Páholnak ám téged, kisasszony, ha megmondom, amit tudok. Hogy miket beszélsz te Kallós Palival a méhesben, és hogy egyszer, mikor a tátott nyakú ujjas volt rajtad, kikapcsolta neked egygel tovább, és te hagytad.

– Nem igaz! Csak azt mondta, hogy a meghalt néniének rákja volt, és... Te szemtelen, hazug! Kutya! Elhallgass!

– Pityereghetsz, áspiskígyó! – vigyorgott Csaba diadalmasan. – Phi!...

Nem tudtam, mit csinálok. Egy vas gyertyatartó akadt a kezembe az asztalon, azt vágtam felé a homályban. A másik percben már megbántam, szerettem volna kérlelni, de éktelen, bömbölő sírásra tátotta a száját. Percek teltek, és szakadatlanul, bősz átengedéssel, megújuló erővel ordított tovább. A cseléd már felneszelt a szomszédos konyhán; valaki zörgette a kerti ház ajtaját.

– Nyissad, hé! Zsuzsi! Hisz azok ölik ott egymást!

Az anyánk volt. Szinte örültem már, hogy jön, s kikapok, és aztán rend lesz megint.

– Mit csináltatok? Mi baja ennek? Hisz véres!

Halálra ijedtem – szerettem volna odaszaladni, sírni, ezerszer megcsókolni; de tudtam, most már úgyszólván gonosz vagyok, és egy szó sem jött a torkomra.

– A gyertyatartót dobta rám, a vasat. Eltört a vállam – csupa vér!

– Ne bógj! Hadd nézzem! Jaj, te istentelen, megállj csak! Te!

– Ő kezdte! – kiáltottam végre, sírásra fakadtam reszketve. – Csúfolt, szidott. Mert egy madarat zárt be a színbe, és holnap ki akarja szúrni a szemeit. És mindennap szivaroznak a zongoratokban.

– Jézus, Mária! Istentelenek! Gyűjtogatók!

– Igen, és ő meg Palival bujkál a méhesben, és kikapcsolja a réklit a nyakán.

– Jaj, te alávaló! Mit csináljak veled, te? Hogy megvert engem az Isten! Na várj, hol az a sodrófa?...

Végigfutott a szobán, a küszöbig, ahol Zsuzsi támasztotta az ajtófélfát. Ott szótlánul állta az útját grósz. Éjjeli lámpás volt

a kezében, de a fekete selyem paletó² rékli végig begombolva rajta; halántékába simított, fényes haján gondosan ült a gyöngyös csipke fejké. Felemelte a lámpát, és végignézett a szobán.

– Ilyen szerencsétlen vagyok! – kapkodott a fejéhez anyám.
– Vérbe fagyva teszik egymást! Agyonverem ezt!

Fejlesztetten felém rohant, de grósz megfogta a kezét, és a székre ültette.

– Jaj, istenem! – mondta mama tehetetlenül, és a kezébe tartotta arcát.

Grósz letette a lámpát a Csaba ágyára, aki elnémultan tűrte, hogy az ingét félrehúzza.

– Csak karcolás! – mondta akkor nyugodtan, és hideg vizet kért Zsuzsától. – Hanem a fejét is beverhette volna!

A Sándorka ágyához ment, aki összegémberevedve reszketett és szipogott egész idő alatt. Megsimogatta a fejét csendesen, alig észrevehetően.

– Mit csináljak ezzel? – kérdezte mama később rám mutatva, rezignáltnak és keservesen.

– Hadd csak most! – mondta szigorúan grósz, gondosan átkötve a Csaba fájós karját. Aztán odajött a lámpással, és dúlt arcába világított.

– Nagy kamasz ez már! – mondta lassan, elgondolkozva, és elfordult. – Ez már nagyleány! – tette hozzá később még egyszer.

Nem kaptam verést...

² Paletot: hosszú, bő felsőkabát (francia).